



## **Clypeus Theologiæ Thomisticæ**

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de  
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non  
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

**Gonet, Jean-Baptiste**

**Coloniæ Agrippinæ, 1671**

Art. III. An ut lex humana obliget, requiratur consensus sive acceptatio  
populi?

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

qui jus civile, quoad necessitatem promulgationis, non contrariatur juri Canonico, nullibi enim in jure Canonico prædicta Authentica Justiniani excluditur: Ergo illa vim habet non solum quoad leges imperiales, sed etiam quoad Pontificias.

24 Respondeo negando Antecedens, & ad probationem illius in primis dico, capitibus citatis solum decerni, ut in judiciis causarum leges civiles ferrentur, ubi desunt Canonicae, nullam verò ibi delegi promulgatione fieri mentionem.

Secundò respondeo, prædictam Justiniani Authenticam, quantum ad hoc, non esse receptam, cum ex praxi Ecclesiae Romanae oppositum habeatur, ut ex supra dictis constat.

25 Ad pleniorum dictorum intelligentiam, & aliorum quae in contrarium fieri solent argumentorum solutionem, norandum est primò, posse leges esse sufficienter promulgatas, & consequenter actualiter obligare omnes, & tamen multos excusari ab earum observatione, eò quod invincibiliter ignorent promulgationem earum; quia videlicet non stat per illos quominus leges & earum promulgationem cognoscant; ignorantia autem invincibilis excusat à peccato, ut in dissertatione de probabilitate fuisse ostendimus. Possunt tamen leges circa ignorantes habere aliquos effectus irritandi, vel statuendi aliquid per modum decreti, ut lex de spuriorum & bigamorum irregularitate, de gradibus consanguinitatis, & aliis impedimentis matrimonii.

26 Observandum est secundò, cum ad valorem legis humanae, vel decreti, necessarium sit, ut non sit in perniciem animarum, neque in detrimentum majoris boni simpliciter & communiter concessi, oportere ut decreta & statuta illa proponantur cum majori promulgatione, quae si haberent effectum circa ignorantes, essent in animarum perniciem, aut contra bonum commune, aut contra reverentiam rerum divinarum. Tales sunt leges, quibus irritantur contractus, revocantur concessionibus & privilegia, reservantur casus, & similes. Nam si leges illae, etiam per modum decreti, haberent effectum, antequam venirent in notitiam hominum, gravissima incommoda, vel temporalia, vel spiritalia sequerentur: nam contractus in damnum multorum essent irriti, matrimonia invalida consumarentur, abolutiones multae essent nullae, aut indirectae tantum circa ejusmodi casus reservados, cum obligatione illos iterum subjiciendi sacramento poenitentiae. Unde hujusmodi leges, etiam per modum decreti, non possunt esse validae, nisi per debitam insinuationem. Ideòque Tridentinum sess. 24. in decreto de reformatione matrimonii cap. 1. constituit ut decretum de matrimoniis clandestinis, post tringinta dies tantum à prima publicatione in unaquaque parochia robur haberet. Multae etiam Constitutiones Apostolicae, ob eandem causam, limitantur ad eos qui scienter contra illas egerint.

27 Idem dicendum de revocatione cujusvis privilegii, eam scilicet non valere, donec innotescat privilegiato eo utenti; unde eo uti potest quousque ei hujusmodi revocatio innotuerit. Cujus ratio est, quia juxta communem regulam, odia restringi, favores convenit ampliari, unde Principes nimis rigidos judicare non decet: At nimis rigidum esset, spoliare privilegiatum suo privilegio, ante notitiam revocationis illius, sufficienter pro rigore privare eum post notitiam revo-

cationis, ut patet: Ergo existimandum est, Principem velle privare privilegiatum suo privilegio, donec illi sui privilegii revocatio innotescat.

Confirmatur: Dum privilegium non innotescit privilegiato, illi non prodest, ut Panormitanus, Felinus, & alii Canonistae passim docent: Ergo similiter revocatio privilegii illi non obest, donec venerit in ejus notitiam, alias magis extenderetur rigor juris, quam ejus favor, contra prædictam regulam.

### ARTICULUS III.

*An ut lex humana obliget, requiratur consensus sive acceptatio populi?*

Quaestio est de lege justa, & legitime promulgata, & lata à Legislatore, qui vel à Deo, vel aliunde, habet absolutam potestatem condendi leges; si enim Legislator accepit potestatem condendi leges, cum dependentia à populi acceptatione; puta si populus ita eam alicui contulit, ut liberam sibi facultatem referaverit acceptandi vel reprobandi leges ab ipso propositas, certum & indubitatum est, requiri populi consensum & acceptationem, ut tales leges vim habeant obligandi. Hoc præmissis, pro resolutione difficultatis propositae, fit

#### §. I.

*Conclusio negativa statuitur.*

Dico breviter, ad hoc ut lex humana obliget, non requiri consensum sive acceptationem populi, sed eam, si justa sit, & legitime promulgata, obligare subditos, etiam dissentientes & repugnantes. Hanc tenent communiter Doctores, licet Major, Navarrus, Armilla, & Covarruvias, quos ex Recentioribus sequuntur Valentia, Azorius, & Beccanus, illi dissentiant.

Probatur primò quoad leges civiles ex Authentica, *Ut nova Constitutiones*, ubi post publicationem legis, & lapsum temporis designati, præcisè exigitur observantia legis, neque ulla de acceptatione fit mentio. Par autem & major est ratio, ut leges Pontificiae & Ecclesiasticae obligent post sufficientem denuntiationem, non expectata Ecclesiae seu fidelium acceptatione. Cum enim Summus Pontifex suam potestatem immediate recipiat à Christo, & Christus illam dederit Petro, ejusque successoribus, independentem ab Ecclesia, si quidem illi non Ecclesia dixit: *Tibi dabo claves. Pafce oves meas. Quodcumque ligaveris &c.* non potest in usu illius pendere ab Ecclesiae consensu, cum neque in collatione illius talis conditio exprimat, neque ad rectam gubernationem expediens fuerit cum ea conditione conferri; sæpe enim frustraretur, dissentiente populo, redderetur inefficax remedium capitis, dissentientibus membris, minueretur subordinatio membrorum erga caput, daretur occasio relaxandae disciplinae, & demum tolleretur regimen monarchicum, quod Christus induxit in Ecclesiam. Unde eorum omnino videtur, posse Summum Pontificem obligare Ecclesiam suis legibus, independentem à consensu & acceptatione illius. Imò Suarez lib. 4. de legibus cap. 16 ait id rursus fide negari non posse. Probatur secundò: Præceptum particulare alicujus

30. *et* *ejus particularis obligat subditum in conscientia, non exspectato consensu subditi; & ejus acceptatione: Ergo etiam lex obligat totam communitatem, non exspectato consensu sive acceptatione populi. Antecedens est certum, & conceditur ab omnibus. Consequentia verò probatur, quia lex non habet minorem vim obligandi totam communitatem, quam præceptum particulare particulares personas; nam sicut præceptum est mandatum particulare illius qui superior est, particulari personæ; ita lex est præceptum commune illius qui superior est, toti communitati.*

31. *Confirmatur: Obligatio legis oritur ex subjectione quâ subditi prælati subditi, & obedientia quam illis præstare tenentur: Sed obedientia vis non oritur à subditi acceptatione, sed ab excellentia autoritatis quam superiores habent in subditos; nam sicut in naturalibus oportuit ut per quandam necessitatem moverentur inferiora à suis superioribus ad suas actiones naturales, puta corpora sublunaria à cælestibus, per excellentiam naturalis virtutis divinitus illis communicatæ; ita in rebus humanis oportet quod inferiores per voluntatem moveantur à suis superioribus, secundum quandam necessitatem moralem, in qua consistit obligatio legis, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 104. art. 5. his verbis: Obediens movetur ad imperium præcipientis, quodammodo necessitate justitiae, sicut res naturalis movetur ex virtute sui motoris, necessitate natura: Ergo obligatio legis non pendet à consensu seu acceptatione populi.*

32. *Confirmatur amplius: Valde inefficax & penè inutilis esset potestas Legistarum, si non posset cogere subditos ad acceptandam, & observandam legem justam & utilem. Imò nisi lex cogere subditos, & obligationem induceret, absque dependentia ab eorum approbatione & acceptatione, subditi que posset dissentire, esset bellum utrinque justum; nam & Prælati justè dirigeret obedientiam & observationem legis, & subditi justè resisteret, cum acceptatio legis ejus arbitrio commissa esset: Sed hæc videntur absurda & inconvenientia: Ergo &c.*

33. *Advertendum est tamen, quod si populus aut major & sanior pars illius, non acceptet legem promulgatam, Princeps prudenter ager, regulariter loquendo, si legem abroget, vel saltem suspendat, ad evitandos tumultus & rebelliones, aliaque gravia inconvenientia, nam ut Proverb. 3. dicitur: Qui nimis emungit, elicit sanguinem. Dixi, regulariter loquendo, nam si ex abrogatione aut suspensione legis, graviora sequantur inconvenientia, prudentius ager, si non abroget vel suspendat eam: v. g. si ex abrogatione vel suspensione legis, maxime etnerveretur autoritas Principis apud subditos, ita ut congruè illos gubernare non posset; vel si res præcepta esset majoris momenti quam carentia prædictorum inconvenientium, prudenter ager Princeps non abrogans, aut non suspendens talem legem.*

34. *Notandum est etiam, quod quando Princeps videns aut sciens subditos legem suam non servare, non punit aut reprehendit eos, cum possit, tacite legis obligationem aufert videtur. Ad quod nonnulli dicunt sufficere duos aut tres actus factos contra legem, sciens Princeps, & non puniens, cum possit. Sunt etiam qui asserunt, non esse necessarium hos actus fieri in præsentia Principis, aut eo sciente, sed satis esse fieri scientibus ejus ministris, in curiis supremis, aut Episcopis, si lex fuerit Pontificia.*

Tom. III.

A Tertiò observandum est, quod quando major pars populi non acceptat nec observat legem, minor pars quæ remanet, potest licite majori se conformare, non acceptando, nec observando eam; ita ut quamvis primi qui non acceptaverunt legem justam, peccaverint non acceptando & non observando illam, & similiter illi qui eos primò securi sunt; postquam tamen res pervenit ad eum statum, quod major pars populi non acceptet nec observet legem, tunc minor pars excusatur non acceptans nec observans; quia tunc Princeps censetur moraliter loquendo, non velle obligare maiorem partem populi, cum illa minor pars habeat sufficientem causam excusationis, videns majorem partem non acceptare legem; ac proinde tunc Princeps, vel virtute, vel abrogat legem pro illa minori parte, vel saltem virtualiter dispensat cum illa.

## §. II.

## Solvuntur objectiones.

Bjicies primò: Cap. in istis dist. 4. refertur quædam sententia Augustini lib. 1. de vera religione cap. 31. sic dicentis: *Leges statuuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur: Ergo quantumcumque leges instituantur & promulgentur, nondum habent firmitatem & robur obligandi, donec à populo acceptentur. Unde in legibus De quibus, nondum ff. de legibus, sic dicitur: Ipsæ leges non alia de causis tenent, quam judicio populi receptæ sunt. Et Aristoteles lib. 2. politic. cap. 6. in fine dicit, legem nullam vim habere ut sibi pareatur, nisi ex more, id est ex consuetudine & acceptatione populi.*

Ad testimonium Augustini respondeo primò, illa verba non inveniri in Augustino, sed fuisse à Gratiano addita.

Respondeo secundò, quod autoritas illa magis nobis favet quam noceat, nam si leges instituantur quando promulgantur, sicut promulgantur independenter ab acceptatione populi, sic instituantur & obligant in actu secundo, independenter à tali acceptatione, cum hujusmodi obligatio in actu secundo, per modum proprietatis à lege promulgata oritur. Cum autem dicitur in eadem autoritate, quod leges moribus utentium firmantur, non significatur, quod ab illis habeant vim obligandi, vel dependenter ab eis, sed sensus est, quod cum prius habuerint eam independenter ab illis, roboratur hæc vis moribus utentium, & confirmatur per usum, quatenus per eum remouentur à periculo abrogationis alioquin futura, Principe cedente nimis resistentiæ, vel contrariâ consuetudine præferente. Unde ibidem subditur: *Sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt, ita moribus utentium ipsæ leges confirmantur.*

Ad secundum delumptum ex lege De quibus, respondeo id solum esse verum de legibus non datis à Legislatore supremo & independente, sed dependente à consensu populi, legum approbationem sibi reservatis.

Ad locum verò Aristotelis dico solum velle illis verbis legem non habere vim obligandi, si per contrariam consuetudinem fuerit abrogata. Vel, ut alii interpretantur, Aristotelem ibi loqui non de vi obligativa legis, quam supponitur habere ex Legislatoris voluntate, sed de assuetudine & faci-

facilitate eam servandi, quæ comparatur multorum actuum frequentatione, quæ longum tempus requirit. Est enim ibi Philosophi scopus, ostendere non esse facile leges mutandas, ne per huiusmodi frequentem mutationem subditi assuecant superiori non parere, cui facile parere assuevimus ex more, qui ex frequentatis actibus acquiritur.

40. Objicies secundò: Lex cui tota communitas repugnat, non expedit bono communi, imò vergit in damnum illius, & propter populi rebellionem & tumultum, magnum ex illa incommodum oritur: Ergo cum lex non obliget, nisi ex duca ad bonum commune, imò virtutem legis non habeat, si ad bonum commune non ordinetur, ut disp. 1. art. 2. ostensum est, lex cui tota communitas repugnat, non obligat ob defectum consensus & acceptationis populi.

41. Respondeo, dato Antecedente, negando Consequentiam. Esto enim lex cui tota communitas repugnat, & reddita est inutilis & periculosa propter difficultatem eam servandi, non obliget, nego tamen eam non obligare ex defectu consensus & acceptationis populi, nam adhuc stante difficultate & populi repugnantia, posset superior legis observantiam urgere, quam vis non deberet, quando major pars communitatis repugnat. Ratio ergo lex cur in eo casu non obliget, sumitur ex eo quod tunc Princeps virtualiter derogat ipsi legi; unde potius voluntas Principis reddit tunc legem invalidam, quam non acceptio populi, quæ tantum occasionaliter dicitur illam abrogare.

42. Objicies tertio: Consuetudo potest abrogare legem, ut communiter Jurisperiti docent: Ergo per non acceptationem potest lex non obligare. Consequentia patet, quia non acceptio populi æquivaleret consuetudini, cum consuetudo abrogativa legis nihil aliud sit quam quædam non acceptatio legis jam obligantis, & nondum firmata.

43. Respondeo, consuetudinem non habere vim abrogandi legem, nisi sit legitime prescripta: non præscribitur autem legitime, quando resistit & refragatur præscriptioni ille cuius interest. Atque ita populus non præscribit neque acquirit sibi jus non parendi legibus, nisi acceptetur, cum Legislatores huic usui sæpissime resistant, subditosque adigant ad legum acceptationem.

44. Objicies quartò: Legislator civilis accipit potestatem legislativam à Republica: Ergo dependenter à consensu illius leges fert, subindeque leges civiles sub hac tacita conditione feruntur, ut vim habeant, si fuerint acceptæ & usu receptæ. Quod confirmari potest exemplo Romanorum, apud quos referente Alexandro ab Alexandro lib. 6. dicitur gentium cap. 16. non antea leges obligabant, quam fuissent à populo acceptæ.

45. Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam, nam semel à populo in Principem translatà potestatem legislativam, penes ipsum tantum est leges condere, iisque populum obligare, independentem ab ipsius consensu & acceptatione. Nec ullum fundamentum est asserendi, populam sub hac conditione, ut leges vim habeant, si fuerint acceptæ, & usu receptæ, suam potestatem legislativam in Principem transulisse; præsertim cum talis conditio valde debilitet obedientiam & subordinationem subditorum erga superiorem, quæ ad rectam gubernationem maxime necessaria est, ut passim docet Aristoteles in libris Politicorum. Unde licet populus Romanus

in initio sub hac conditione suam potestatem in Legislatores transulisset, idè quæ tunc temporis eorum leges antea non obligarent, quam à populo acceptatæ fuissent, postea tamen idem populus totam suam potestatem transulit in Legislatores & capita Reipublicæ, eaque sine ulla limitatione usi sunt.

D. Thomas hic art. 4. explicat divisionem legum humanarum ab Isidoro traditam, & discrimen quod inter jus gentium & jus naturale reperitur. Verum quia de primo sufficienter egimus supra disp. 1. art. 3. & de secundo dicemus in Tractatu de quatuor virtutibus cardinalibus, cum de jure, quod est objectum iustitiæ, disseremus, ab utraque questione in præsentia abstinemus, ne eadem sæpius repetamus. Unde sit

## DISPUTATIO V.

### De potestate legis humana.

Ad questionem 96. D. Thoma.

Consideratà existentia & quidditate legis humanæ, variisque ejus qualitatibus & conditionibus, superest ut de ejus potestate disseramus, & ad quæ, & quos, illa obligare possit, breviter declarem.

#### ARTICULUS I.

*Verum lex humana possit obligari ad actus internos?*

#### §. I.

*Quibusdam præmissis referuntur sententia.*

PRO intelligentia & resolutione hujus difficultatis, notandum est, illam procedere non solum de actibus internis secundum se, id est quatenus nullo modo connectuntur cum externis, qui sunt pure interni, sed etiam de iis, ut cum externis connexionem habent. Duplitem autem potestatem connectit actus internus cum exteriori, primo ut causa & forma illius, quæ ratione volitionis efficiatur furandi connectitur cum furto exteriori, & hæc connectio est per se. Secundo modo etiam connectitur per se, solum ut conditio necessitatis requisita ad substantiam actus exterioris in genere mortis consideratam. Hoc modo attentio connectitur cum oratione vocali, & dolor internus cum confessione sacramentali, & intentio baptizandi cum actione externa baptizantis; non enim est vera oratio exterior in genere mortis considerata, nisi procedat ex aliqua attentione; nec vera confessio sacramentalis, quæ non procedit ex dolore interno; nec vera actio baptizandi, quæ ex intentione ministrum non sequitur. Est autem manifesta differentia inter actus primi & secundi generis, nam actus primi generis sufficienter manifestantur per exteriores, quis enim non videat volitionem furandi manifestari per furtum exteriorius? Actus vero secundi generis non sufficienter manifestantur per actus exteriores, recitatio enim